

SANCTI EUCHERII

LUGDUNENSIS EPISCOPI

PASSIO AGAUNENSIIUM MARTYRUM, SS. MAURICII AC SOCIORUM EJUS.

(Ex Theod. Ruinartii Actis Martyrum.)

Præfatio.

Domino beatissimo in Christo ^a SALVIO episcopo EUCHERIUS

^b Mitto ad beatitudinem tuam, nostrorum martyrum passionem. Verebar enim, ne per incuriam tam gloriosi gesta martyrii ab hominum memoria tempus aboleret. Porro ab idoneis auctoribus rei ipsius veritatem quæsi, ab his utique qui affirmabant ab episcopo Genavensi sancto ^c Isaac, hunc quem retulit passionis ordinem cognovisse; qui, credo, rursum hæc retro a beatissimo episcopo ^d Theodoro viro temporis anterioris, acceperat. Itaque cum alii ex

^a In codd. mss. Remig. S. Theoderici et aliis, *Silvio*. In cod. *Silvæ majoris* habetur alia Eucherii epistola ad omnes fideles, sed quæ antiquitatem non sapit. In codice monasterii Jurensis ann. plus quam 900 habetur hæc epistola: *Eucherius Verano filio in Christo salutem. Formulas spiritualis intelligentiæ commendas, tibi que mittendas pro studio paternæ erga te*

diversis locis atque provinciis in honorem officiumque sanctorum auri atque argenti, diversarumque rerum munera offerant, nos scripta hæc nostra vobis suffragantibus dignanter offerimus; exposcens pro his intercessionem omnium delictorum, atque in posterum jure præsidium patronorum semper meorum. Mementote vos quoque nostri, in conspectu Domini, sanctorum semper officiis in hærentes, domine sancte, et merito beatissime frater.

sollicitudinis, etc.

^b *Ibid. et in edit., Misi... scriptam nostrorum, etc.*

^c *Nudum ejus nomen inter episcopos Genevenses exhibent Sammarthani, Galliæ Christ. tom. II.*

^d *Theodorus episcopus Octodorensis sive Sedunensis, in cujus diocesi Agaunum situm est, subscripsit concilio Aquileiensi anno 381.*

PASSIO AGAUNENSIIUM MARTYRUM.

I. Sanctorum passionem martyrum qui Agaunum glorioso sanguine illustrent, pro honore gestorum stylo explicamus, ea utique fide, qua ad nos martyrii ordo pervenit. Nam per succedentium relationem, rei gestæ memoriam nondum interceptit oblivio: etsi pro martyribus singulis loca singula, quæ eos possident, vel singulæ urbes insignes habentur, nec immerito, quia pro Deo summo ^a pretiosas animas fuderunt; quanta reverentia excolendus est sacer ille Agaunensium locus, in quo tot pro Christo martyrum millia ferro cæsa referuntur? Nunc jam ipsam beatissimæ passionis causam loquamur.

II. Sub Maximiano, qui Romanæ reipublicæ cum Diocletiano collega imperium tenuit, per diversas fere provincias laniati, aut interfecti sunt martyrum populi. Idem namque Maximianus, sicut avaritia, libidine, crudelitate, cæterisque vitiiis obsessus furebat; ita etiam execrandis gentilium ritibus deditus, et erga Deum cæli profanus, impietatem suam ad

extinguendum Christianitatis nomen armaverat. Si qui tunc Dei veri cultum profiteri audebant, sparsis usquequaque militum turmis, vel ad supplicia, vel ad necem rapiabantur: ac velut vacatione barbaris gentibus data, prorsus in religionem arma commoverat. Erat eodem tempore in exercitu legio militum, qui Thebæi appellabantur. Legio autem vocabatur, quæ tunc sex millia ac sexcentos viros ^b in armis habebat. Hi in auxilium Maximiano ab Orientis partibus acciti venerant, viri in rebus bellicis strenui, et virtute nobiles, sed nobiliores fide, erga imperatorem fortitudine, erga Christum devotione certabant. Evangelicæ præcepti etiam sub armis non immemores, reddebant quæ Dei erant Deo, et quæ Cæsaris Cæsari restituebant. Itaque cum hi, sicut et cæteri militum, ad

^a Sic cod. Floriac. Alii, *pretiosas sancti animas refundunt.*

^b Vegetius lib. II de Re militari cap. 2: *Romani legiones habent, in quibus singulis sena millia, interdum amplius militare consueverunt. Certe ex variis Titi Livii et aliorum auctorum locis videtur colligi posse militum numerum non definitum fuisse, qui aliquando plures, aliquando pauciores in legione erant.*

Vide Florentinii notas in Martyrologium Hieronymianum.

^c Codd. Sorbon. et Germ., *dilaniandam.*

^d Idem, *a crudelitatis ministerio se detrahere.*

^e Mendose Germ., *Nam se octo dierum itinere fessum tenebat. Est autem Octodurum, vulgo Martinach vel Martigni, oppidum Valesiæ in Helvetiis, non longe a Seduno et Agauno dissitum.*

se circa Octodorum itinere fessus tenebat : ubi cum ei per nuntios delatum esset legionem hanc adversus mandata regia rebellem in Acaunensibus angustiis substituisse, in ^a furorem instinctu indignationis exarsit. Sed mihi priusquam reliqua commemorem, situs loci ejus relationi inserendus videtur.

III. Acaunus sexaginta ferme millibus a Genavensi urbe abest, quatuordecim vero millibus distat a capite Lemanni lacus, quem influit Rhodanus. Locus ipse jam inter Alpina juga in valle situs est : ad quem pergentibus difficili transitu asperum atque arctum iter panditur. Infestus namque Rhodanus saxosi montis radicibus vix pervium vianibus ^b aggerem relinquit. Eiectis transmissisque angustiarum faucibus, subito nec exiguis inter montium rupes campus aperitur. In hoc legio sancta condeserat. Igitur, sicut supra diximus, cognito Maximianus Thebæorum responso, præcipiti ira fervidus, ob neglecta imperia, decimum quemque ex eadem legione ^c gladio feriri jubet, quo facilius cæteri regiis præceptis terribi metu cederent : redintegratisque mandatis, edicit ut reliqui in persecutionem Christianorum cogantur. Ubi vero ad Thebæos denunciatio iterata pervenit, cognitumque ab eis est injungi sibi rursus executiones profanas, vociferatio passim ac tumultus in castris exoritur affirmantium numquam se ulli in hæc tam sacrilega ministeria cessuros ; idolorum profana semper detestatuos, sacræ et divinæ religionis cultui institutos ; unum se æternitatis Deum colere ; extrema experiri satius esse quam adversus Christianam fidem venire. His deinde compertis, Maximianus omni bellua cruentior, rursus ad ingenii sui sævitiam redit, atque imperat ut iterum decimus eorum morti detur, et cæteri nihilominus ad hæc quæ spreverant compellerentur. Quibus jussis denuo in castra perlatis, segregatus est atque percussus qui decimus sorte obvenerat, reliqua vero se militum multitudo mutuo sermone instigabat ut in tam præclaro opere persistenter.

IV. Incitamentum tamen maximum fidei in illo tempore penes sanctum Mauricium fuit, ^d primicerium tunc, sicut traditur, legionis ejus, qui cum Exsuperio, ut in exercitu appellant, campiductore, et ^e Candido senatore militum, accendebat, exhortando singulos et monendo fidem ; commilitonum etiam martyrum exempla ingerens, pro sacramento Christi, pro divinis legibus, si ita necessitas ferret, omnibus moriendum suadebat, sequendosque admonebat socios illos et contubernales suos qui jam in cælum

præcesserant. Flagrabat enim jam tunc in beatissimis viris martyrii gloriosus ardor. Illis itaque primoribus suis atque auctoribus ^f animati, Maximiano insania adhuc æstuanti mandata mittunt, sicut pia, ita et fortia, quæ feruntur fuisse in hunc modum.

Milites sumus, imperator, tui ; sed tamen servi, quod libere confitemur, Dei. Tibi militiam debemus, illi innocentiam ; a te stipendium laboris accepimus, ab illo vitæ exordium sumpsimus. Sequi te imperatorem in hoc nequaquam possumus, ut auctorem negemus Deum, utique auctorem nostrum, Dominum, auctorem, velis natalis, et tuum. Si non ad tam funesta compellimur, ut hunc offendamus, tibi, ut secimus hactenus, adhuc parebimus ; sin aliter, illi parebimus potius quam tibi. Offerimus nostras in quemlibet hostem manus ; quas sanguine innocentium cruentare nefas ducimus. Dexterae istæ pugnare adversus impios atque inimicos sciunt ; laniare pios et cives nesciunt. Meminimus, nos pro civibus potius quam adversus cives arma sumpsisse. Pugnavimus semper pro justitia ^g, pro pietate, pro innocentium salute : hæc fuerunt hactenus nobis ^h pretia periculorum. Pugnavimus pro fide, quam quo pacto conservabimus tibi, si hanc Deo nostro non exhibemus ? Juravimus primum in sacramenta divina ; juravimus deinde in sacramenta regia : nihil nobis de secundis credas necesse est, si prima perumpimus. Christianos ad pœnam per nos requiri jubes. Jam tibi ex hoc alii requirendi non sunt : habes hic nos constantes Deum Patrem auctorem omnium, et Filium ejus ⁱ Jesum Christum Deum credimus. Vidimus laborum, periculorumque nostrorum socios, nobis quoque eorum sanguine aspersis, trucidari ferro ; et tamen sanctissimorum commilitonum mortes, et fratrum funera non flevimus, non doluimus ; sed potius laudavimus, et gaudio prosecuti sumus, quia digni habiti essent pati pro Domino Deo eorum. Et nunc non nos vel hæc ultima vitæ necessitas in rebellionem coegit : non nos adversum te, imperator, armavit ipsa saltem, que fortissima est in periculis, desperatio. Tenemus ecce arma, et non resistimus : quia mori quam occidere satis malumus, et innocentes interire quam nocii vivere peroptamus. Si quid in nos ultra statueris, si quid adhuc jusseris, si quid admoveris ; ignes, tormenta, ferrum subire parati sumus. Christianos nos fatemur, persequi Christianos non possumus.

V. Cum hæc talia Maximianus audisset, obstinatosque in fide Christi cerneret animos eorum, desperans gloriosam eorum constantiam posse revocari, una sententia interfici omnes decrevit ; et rem confici circumfusis

^a Cod. Germ., *furore instinctus indignatione exarsit.*

^b Germ., *iter.*

^c Supplicium apud Romanos usitatum. Exempla aliquot refert Baronius in notis ad Martyrologium die 22 Septembris.

^d Cangius in Glossario, *Primicerius*, inquit, *dignitas militaris, tribuni dignitati proxima.* Apud Hieronymum ad Pammachium : *Sed ante primicerius, deinde senator, ducentarius, biarchus, circumcitor, eques, deinde tiro.* De his dignitatibus passim apud auctores.

^e Codd. Regius et Germ., *Candido senatore militum*

accedebat ad exhortandum singulos et monendum, fideliumque commilitonum, etc. Eadem in Fossat. ; sed pro *exhortandum, etc.*, habet *exhortando..... et monendo.*

^f Sorb., *animantibus.*

^g Sorb., *provincia.*

^h Reg., *precipua.*

ⁱ In edit. Chifflet., *Jesum Christum et Spiritum sanctum.* In cod. autem German. nec habentur hæc verba, et in Spiritum sanctum, nec ista, *Deum credimus.*

militum agminibus jubet. Qui cum missi ad beatissimam legionem venissent, stringunt in sanctos^a impiii ferrum, morion recusantes vitæ amore. Cædebantur itaque passim gladiis, non reclamantes saltem aut repugnantes; sed depositis armis cervices persecutoribus præbentes, et jugulum persecutoribus vel intectum corpus offerentes. Non vel ipsa suorum multitudinæ, non armorum munitione elati sunt, ut ferro conarentur asserere justitiæ causam; sed hoc solum reminiscens, se illum confiteri, qui nec reclamando ad occisionem ductus est, et tamquam agnus non aperuit os suum: ipsi quoque tamquam grex^b Dominicarum ovium, laniari se tamquam ab irruentibus lupis passi sunt. Operta est terra illic procumbentibus in mortem corporibus piorum, fluxeruntque pretiosi sanguinis rivi. Quæ unquam rabies absque bello tantam humanorum corporum stragem dedit? quæ feritas ex sententia sua tot simul perire vel reos jussit? Ne justii punirentur, multitudo non obtinuit, cum inultum esse soleat, quod multitudo delinquit. Hac igitur crudelitate immanissimi tyranni confectus est ille sanctorum populus, qui contempsit rem præsentium ob spem futurorum. Sic interfecta est illa plane angelica legio, quæ, ut credimus, cum illis angelorum legionibus jam conlaudat semper in cælis Dominum Deum Sabaoth.

VI. Victor autem martyr nec legionis ejusdem fuit, neque miles; sed emeritæ jam militiæ veteranus. Hic cum iter agens subito incidisset in hos qui passim epulabantur læti martyrum spoliis, atque ab his ad convalescendum invitatus, prolatam ab exultantibus per ordinem causam cognovisset, ac detestatus convivias, detestatusque convivium, refugiebat; requirentibusque ne et ipse forsitan Christianus esset, Christianum se esse, et semper futurum esse respondit; ac statim ab irruentibus interfectus; cæterisque martyribus in eodem loco, sicut morte, ita etiam honore conjunctus est. Hæc nobis tantum de numero illo martyrum comperta sunt nomina: id est beatissimorum Mauricii, Exsuperii, Candidi atque Victoris; cætera vero nobis quidem incognita; sed in libro vitæ scripta sunt. Ex hac eadem legione fuisse dicuntur etiam illi martyres^c Ursus et Victor, quos Salodoro passos fama confirmat.^d Salodo-

rum vero castrum est supra Arulam flumen, neque longe a Rheno positum.

VII. Operæ pretium est etiam illud indicare qui deinde Maximianum trucem tyrannum exitus consecutus est. Cum dispositis insidiis genero suo Constantino tunc regnum tenenti mortem moliretur, deprehenso dolo ejus, apud Massiliam captus, nec multo post strangulatus, teterrimoque hoc supplicio affectus, impiam vitam^e digna morte finivit. At vero beatissimorum Acaunensium martyrum corpora, post multos passionis annos, sancto Theodoro ejusdem loci episcopo revelata traduntur; in quorum honorem cum extrueretur basilica, quæ vastæ adjuncta rupi, non tantum latere acclinis jacet, quid miraculi tunc apparuerit nequaquam tacendum putavi. Accidit ut inter reliquos artifices, qui invitati convenisse ad illud opus videbantur, quidam adesset faber, quem adhuc gentilem esse constaret. Illic cum Dominico die, quo cæteri ad expectanda diei illius festa abscesserant, in fabrica solus substitisset, in illo secreto se subito clara luce manifestantibus sanctis hic idem faber rapitur, atque ad pœnam vel ad supplicia distenditur; et visibiliter turbam martyrum cernens, verberatus et increpatus, quod vel die Dominico ecclesiæ solus deesset, vel illud fabricæ opus sanctum suscipere gentilis auderet. Quod adeo misericorditer a sanctis factum constitit, ut faber ille consternatus et territus, salutare sibi nomen poposcerit, statimque Christianus effectus sit.

VIII. Neque illud in sanctorum miraculis præmittam, quod perinde clarum atque omnibus notum est. Materfamilias Quincii, egregii atque honorati viri, cum ita paralyti fuisset obstricta, ut ei etiam pedum usus negaretur, a viro suo, ut Acaunum per multum itineris spatium deferretur, poposcit. Quo cum pervenisset sanctorum martyrum basilicæ famulantium manibus illata, pedibus ad diversorium rediit; ac sanitati de præmortuis restituta membris, nunc miraculum suum ipsa circumfert. Hæc duo tantum mira passioni sanctorum inserenda credidi. Cæterum satis multa sunt quæ vel in purgatione dæmonum, vel in reliquis curationibus illic per sanctos suos Domini virtus operatur

^a Cod. Fossat. et Chifflet., cum Sorbonic., *impiium*.

^b Sic cod. Sorb. Alii, *Dominicus*.

^c De his vide Surium ad diem 30 Septemb. Ursi vero translationem ab Æconio episcopo Mauriennensi anno 602 factam describit Fredegarius in Chronico cap. 22.

^d Solodorum hodieque superest, unius Helvetiorum pagi catholici caput; Gallis, *le canton de Soleure*, incolis vero *Solothurn*.

^e Hunc, cum adversus Constantinum insidias moliri deprehensus fuisset, *foedissimo mortis genere* interisse refert Euseb. lib. viii Hist. Eccles. cap. 15, et lib. i de Vita Constantini cap. 47. Paulus Orosius lib. vii cap. 28, id Massiliæ contigisse, ut noster Eucherius, refert. Rem vero fusius exponit Lactantius in insigni lihello de Morte persecutorum, num. 29 et 30. Occisum non fuisse ante annum 311 probat vir doctiss. Antonius Pagi ad an. 307 et 310.